

15. Шип С. Музыкальная речь и язык музыки: Теорет. исслед. / Шип С. В. – Одесса: Одес. гос. консерватория им. А. В. Неждановой, 2001. – 295 с.

Д.С. Матат,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент М.І. Семко

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Всебічний гармонійний розвиток особистості не можна уявити без її художнього та естетичного виховання, яке передбачає розвиток у дитини почуття прекрасного, формування вмінь і навичок творити красу у навколишній дійсності, вміти відрізняти прекрасне від потворного, жити за законами духовної краси. "Краса, – писав В.Сухомлинський, – могутній засіб виховання чутливості душі. Це вершина, з якої ти можеш побачити те, чого без розуміння і почуття прекрасного, без захоплення і натхнення ніколи не побачиш. Краса – це яскраве світло, що осяває світ. При цьому світлі тобі відкривається істина, правда, добро; осяяний цим світлом, ти стаєш відданим і непримиреним. Краса вчить розпізнавати зло і боротися з ним. Я б назвав красу гімнастикою душі — вона виправляє наді дух, нашу совість, наші почуття і переконання. Краса – це дзеркало, в якому ти бачиш сам себе і завдяки йому так чи інакше ставишся сам до себе".

XXI століття – це століття культури, а освіта XXI століття – це освіта, в центрі якої перебуває людина, самоцінність її неповторного духовного світу. Таким чином, у змісті навчання та виховання превалюватиме культуротворча домінанта, а в технологіях – особистісно розвивальна орієнтація. Школа знань має стати осередком виховання справжньої духовності, плекання особистості, здатної до художньо-творчого осягнення дійсності. Саме тому на чільне місце у списку проблематики сучасної педагогічної науки посідають питання художнього виховання, що передбачає формування в учнів естетичної свідомості (смаків, поглядів, потреб), вміння сприймати, розуміти, та оцінювати мистецькі твори, розвиток художньо-творчих здібностей, активізація потреби вносити в життя прекрасне.

Метою статті є огляд проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів в процесі театральної діяльності.

Аналіз попередніх досліджень. Методологічні питання розвитку творчих здібностей школярів розроблені у працях І.Зязюна, А.Зіся, М.Кагана, М.Киященко, Л.Когана, Л.Левчук, В.Скаторщикова, Л.Столівича та ін. Ці вчені акцентують увагу на тому, що особистість завжди виховується цілісно, і цей процес виховання обов'язково повинен бути спрямований на вирішення єдиного завдання: гармонійного розвитку підростаючого покоління.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що протягом останнього десятиліття інтерес до театрального мистецтва як джерела естетичного виховання молодших школярів значно зріс (підтвердженням цьому є праці О.Ворожейкіної, О.Деркач, Л.Зіміної, Ліпницької, Н.Сокович, М.Шахрай та ін)

Виклад основного матеріалу. Як неперервний процес, творчий розвиток має здійснюватися, передусім, у різноплановій соціальній та мистецькій творчості. Необхідно не лише навчити кожну людину естетично-почуттєво реагувати на оточуючий світ, але й збудити потребу його перетворення без нанесення йому екологічної шкоди, згідно з естетичними нормами й ідеалами; постійно прагнути до високої професійної майстерності, органічно поєднувати духовну і фізичну досконалість.

Аналіз наукових джерел та останніх публікацій дозволив визначити основні форми та методи творчого розвитку молодших школярів засобами театального мистецтва.

Серед форм, що можуть бути використані вчителем у своїй роботі, можуть бути драматизації та інсценізації. Під драматизацією розуміють переробку художнього твору у

драматичний, що передбачає розгортання діалогу головних осіб за певним сюжетом з елементами акторської гри, умовного перевтілення. Така робота дозволяє формувати в учнів чутливість до інтонації та емоційного тону мовлення, дає змогу отримати досвід переживання незнайомої ситуації, емпатійно проникнути у внутрішній світ іншої людини.

Інсценізація, в свою чергу, передбачає сценічне виконання художнього твору (казки, пісні, або навіть сюжету картини, що оживає) з обов'язковим залученням елементів сценографії (маски, костюми, декорації, ляльки, театральний реквізит та інші зображальні засоби).

Самоцінність драматичної діяльності полягає в тому, що з її допомогою діти залучаються до драматичної імпровізації на задану тему, у них формуються театральна грамотність, ерудиція, глядацька, зрештою художня, культура.

Однак набагато цінніша побічна дія драматичної діяльності. Драматичне мистецтво – синтетичний вид художньої творчості. Воно органічно поєднує в собі драматичне дійство, художнє слово, пантоміму, живопис, скульптуру, музику, тому вправляє і розвиває одночасно мову, інтонацію, увагу, спостережливість, пам'ять, асоціативні здібності, уяву, почуття ритму і пластики в русі, ряд технічних та конструктивних здібностей. Завдяки цьому в дітей формується здібність оцінювати естетичну досконалість чи недосконалість явищ дійсності і мистецтва, бачити комічне й трагічне, переживати їх, розвивається прагнення самим удосконалювати життя, в тому числі себе, свої руки, мову тощо, тобто робити себе естетично виразною людиною. Драматичну діяльність учнів слід визнати справжньою комплексною школою їх естетичного виховання.

Здатність перевтілюватися в інших, жити їхнім життям, їхньою радістю і горем впливає і на моральний розвиток дитини. Крім того, що емоційно збагачується і стає тоншим внутрішній світ особистості, без цих здібностей немає співчуття, чуйності, доброти. До того ж колективна робота над сценарієм, п'єсою, розбір характерів діючих осіб, ситуацій, критичний аналіз зробленого – величезний полігон спілкування, співробітництва учнів між собою і з педагогом.

Важко недооцінити силу позитивного впливу театального мистецтва на процес формування особистості молодших школярів, на формування у них естетичних смаків, морально-етичних та духовних цінностей, загальному фізичному, емоційному та розумовому розвитку. А тому абсолютно доцільним є залучення театального мистецтва до художнього виховання молодших школярів, що в умовах педагогічного процесу початкової школи може здійснюватися за допомогою різноманітних форм і методів як у класній, так і в позакласній навчально-виховній роботі. Усі вони «спрацьовують», якщо не ставитися до них формально. Тільки власна захопленість може запалити інших.

Засоби мистецтва, які використовуються в навчально-виховному процесі, є ефективним засобом естетичного виховання дітей. Мистецтво допомагає виховати справжні естетичні якості: смак, здатність оцінювати, розуміти прекрасне і діяти за його законами. Реалізуючи повноцінне естетичне виховання дитини, ми забезпечуємо в майбутньому становлення такої особистості, що поєднуватиме в собі духовне багатство, естетичні якості, моральну чистоту і високий інтелектуальний потенціал.

Творчий розвиток молодших школярів на кращих зразках вітчизняного та світового театального мистецтва в початкових класах відбувається шляхом перегляду вистав лялькового та драматичного театру. Від того, яке враження у юного глядача залишать перші відвідування театру, буде залежати й те, як дитина сприйматиме театральне мистецтво надалі. Тому перед учителем виникає необхідність вести постійну спеціальну підготовку дітей у таких напрямках, як: систематичне розширення знань про театральне мистецтво; підготовка учнів до сприйняття конкретного спектаклю; аналіз конкретних прийомів та засобів, використаних для передачі ідеї вистави.

Роботу з відвідування театру треба організувати так, щоб викликати в дітей інтерес до цього виду мистецтва. У зв'язку із цим потрібно організувати відвідування цікавого й

зрозумілого у відповідності до віку репертуару. Під час відвідування міського театру необхідно провести бесіду з дітьми перед виставою та після. Перед виставою потрібно нагадати дітям, як потрібно поводитись в театрі, а також варто повідомити, на які ключові моменти вистави бажано звернути увагу (наприклад – костюми, декорації, прізвища акторів та режисера, композитора та художника-декоратора).

Після вистави ні в якому разі не можна залишити без уваги ті висновки, яких дійшли учні в ході перегляду п'єси, на що звернули увагу, які моменти викликали найбільше емоційне захоплення. Під час обговорення вистави необхідно звернути увагу дітей на сюжет казки, порівняти її з оригіналом, відзначаючи розбіжність, дати можливість учням поділитися своїми враженнями. Також варто запропонувати дітям виконати творчу роботу за мотивами переглянутої вистави. Це може бути малюнок-ілюстрація, творчий переказ сюжету або міні-твір. Це допоможе учням виразити емоційне враження від вистави а також дасть учителю можливість зорієнтуватися у тому, наскільки сформоване у дітей оцінне ставлення до театрального твору.

Організація позакласної роботи в початковій школі передбачає регулярне проведення таких заходів, як ранки та свята, що містять у собі елементи театралізації. Залучення дітей до колективної підготовки свята допоможе розкрити приховані таланти, пізнати здібності та інтереси учнів, створити ситуацію успіху та допомогти дитині повірити у себе.

Реалізація державної політики щодо різностороннього виховання молодших школярів переважним чином впроваджується закладами та установами, що підпорядковуються органам освіти, культури, спорту, органам у справах сім'ї та молоді. Це передусім позашкільні навчально-виховні заклади, станції юних техніків, дитячі туристичні станції, станції юних натуралістів, дитячі музичні школи та школи мистецтв, ДЮК за місцем проживання, дитячо-підліткові фізкультурно-спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, школи естетичного виховання, клубні заклади, центри дозвілля, бібліотеки, театри, музеї тощо. Окрім того, в Україні функціонують такі комплексні позашкільні заклади як Будинки творчості дітей та юнацтва, Палади учнівської молоді, Центри дитячої творчості, клуби при соціальних службах.

Позашкільні заклади є складовою системи позашкільної освіти, яка надає дітям відповідно до бажань та інтересів можливість змістовно провести свій вільний час, займатися художньою і технічною творчістю, туристсько-краєзнавчою і еколого-натуралістичною діяльністю, спортивною і дослідницькою роботою. Однак не менш значне місце в системі організації дозвілля належить позакласній гуртковій роботі, в ході якої можна успішно реалізувати основні завдання художнього виховання засобами театрального мистецтва.

Висновки. Огляд наукової та методичної літератури показав, що питанням організації театральних гуртків та аматорських театральних колективів з метою естетичного виховання молодших школярів займається значна кількість науковців та педагогів-практиків.

Численні автори зазначають, що при роботі зі шкільним театральним гуртком педагогічне завдання викладача полягає в такій організації процесу пізнання мистецтва, що сприяло б природному й органічному вияву власних духовних сил дитини. Робота педагога з ознайомлення дітей із театральним мистецтвом має бути системною і правильно організованою. Вміло поставлена робота театального колективу має допомогти розвинути особистість з високими духовними та фізичними якостями. Театр володіє великою силою, він виховує розум глядачів через серця.

Література

1. Пропедевтика художнього сприймання молодших школярів // Проблеми естетичного виховання учнівської молоді: Зб. наук.ст. - Вип. 1. Упор. Л.Масол. - К., 1996. - С 41 - 48.
2. Ряднова Л.А. Основи акторської майстерності, Харків: Вид. група «Основа», 2009 р. – 160с. (серія «Творчому педагогу»);
3. Театральна педагогіка в початковій школі/ упоряд.: І.Васильченко. – К.: Шк. світ, 2008. – 120 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
4. Яновська Н. Мистецтво навчання або навчання через мистецтво // Початкова школа. - 2005. - № 9. - С. 47 – 49.